Forum Artis kiittää tilaisuudesta lausua Kulttuuripoliittisesta selonteosta **VNS 8/2024 vp**

Kulttuuripoliittinen selonteko on erittäin ansioitunut ja monipuolinen yhteenveto. Siinä on hyvin kattavasti huomioitu kulttuuripolitiikan eri näkökulmia, kuten yhtäältä sen varmistaminen, että jokaisella on oikeus osallistua taiteeseen ja kulttuuriin taustastaan, taloudellisesta tilanteestaan ja elämänvaiheestaan riippumatta sekä toisaalta huolehtiminen siitä, että kulttuuripalveluiden tuottamisen ja sisältöjen tarjoamisen vaatimat rakenteet ovat luonteeltaan jatkuvia ja uudistuvia.

Forum Artis kokee kuitenkin, ettei puhuttaessa tulevaisuudesta voi sivuuttaa nykyisiä toimia, jotka käytännössä estävät tavoitteiden saavuttamisen 15 vuoden päästä. Käynnissä olevat poliittiset päätökset rajuine leikkauksineen ovat ristiriidassa Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteiden kanssa.
Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan tutkimustietoa, kuitenkin tutkimuksen rahoja leikataan. Tekijät tarvitsevat tuekseen järjestöjä, joiden toimintatukia leikataan. Tekijät itse tarvitsevat ammatissa toimimiseensa suoraa tukea esimerkiksi apurahojen ja pienituloiselle alalle tyypillisesti toisinaan myös sosiaalitukien muodossa, mutta niitäkin leikataan.

Selonteossakin todetut kulttuurin ja taiteen lukuisat suotuisat vaikutukset muun muassa kansalaisten hyvinvointiin, syrjäytymisen ehkäisemiseen, kulttuuriperinnön suojelemiseen, lasten ja nuorten luku- ja mediataitoihin ja moniin muihin tärkeisiin asioihin eivät pääse toteutumaan, jos valtio ei varmista, että maan kulttuuri ja taide säilyvät elinvoimaisina.

Leikkausten kohdalla tulisi aina suorittaa kokonaisvaikuttavuusarvio, jolloin voidaan varmistua leikkausten todellisesta hyödystä. On myös tunnustettava, että valtion kokonaisbudjetissa pieneltä tuntuvat summat ovat taide- ja kulttuurialan niukassa rahoituksessa isoja ja pienetkin leikkaukset voivat aiheuttaa suuria vahinkoja.
Taiteen ja kulttuurin arvoa ja kokonaisvaikutuksia arvioitaessa tulee meillä Suomessakin käyttää kansainvälisiä mittareita, joilla voidaan taloudellisten vaikutusten lisäksi osoittaa taiteen ja kulttuurin julkinen arvo ja investointien sosiaalinen tuotto.

Nykyajan suuri haaste on myös tekoäly. Vaaditaan lainsäädäntöä suojaamaan yksittäisten tekijöiden oikeuksia teknologiajättejä vastaan. Tekoälyn koulutukseen käytetään surutta aineistoa kenellekään siitä maksamatta, ja tekoälyn tuotoksia käytetään pohtimatta seurauksia.
Jos taideala kuihtuu, miten käy yleisinhimillisen luovuuden? Voiko tekoäly opettaa meille empaattisuutta, toistemme ymmärtämistä? Jos ilmaisu kuihtuu algoritmin keskiarvotuotoksiksi, miten käy henkisen innovointikykymme? Jos emme saa uusia ja yllättäviä vaikutteita, mikä liikauttaa ajatteluamme kehittymään?

Edelleen selonteossa on todettu, että kirjastojen toiminta tulee säilyttää ja sitä vahvistaa. Näin taataan kansalaisten demokraattinen pääsy sivistyksen äärelle. Kuitenkin myös kirjastoihin kohdistuu nyt leikkauksia.
Yksityinen mesenointi ei vaikuta realistiselta vaihtoehdolta taiteen pelastamiseksi pieni-kokoisessa maassamme Suomessa. Lisäksi yksityinen rahoitus saattaa liian vahvaksi kehittyessään vaikuttaa rajoittavasti taiteen ilmaisuvapauteen.
Taidealalle on myös tärkeää, että vertaisarviointi säilyy tärkeänä työkaluna apurahoja jaettaessa, jotta apurahat jakautuvat mahdollisimman oikeudenmukaisesti.

Kulttuurin ja taiteen piirissä toimitaan laajasti niin sanotuissa epätyypillisissä työsuhteissa. Sosiaaliturva tulee saattaa tasavertaiseksi kaikille, mistä olisi hyötyä myös muille aloille, koska epätyypilliset työsuhteet yleistyvät koko ajan. Pyrkimys yhdistelmävakuutuksen kehittämiseen lienee askel tähän suuntaan, kunhan vakuutuksesta ei tule liian kallis sen ottajalle.

Toimenpiteitä kauniiden ajatusten toteuttamiseksi selonteossa on varsin niukasti. Luvussa 3.3 on mainittu toimielimen perustaminen. Toimielimeen olisi ehdottoman tärkeää saada mukaan myös keskeisten taiteilijajärjestöjen edustus, sillä niillä on laaja ja ajantasainen näkemys oman alansa ruohonjuuritason tilanteesta.
Nykyisessä ahdistavassa tilanteessa olisi myös hyvin tärkeää kertoa mahdollisimman pian suunnitelluista konkreettisista toimista, joilla vuoden 2040 tavoitteet pitkällä tähtäimellä saavutetaan, jotta toimeentulonsa kanssa kamppaileville taiteilijoille ja organisaatioille annettaisiin edes vähän toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Kaupallinen menestys mainitaan toistuvasti. Kuten jo aiemmin toteamme, taloudellinen tuotto on vain yksi osa taiteen potentiaalia. Menestyksen mittaaminen on tehtävä hyvin monipuolisesti, kaupallisuuden lisäksi monet muut vaikutukset huomioon ottaen. Kansalaisille on hyödyllistä tarjota myös harvinaista, ei-kaupallista, valtavirrasta poikkeavaa ja siten ajatteluamme haastavaa, ”kummallistakin” taidetta. Esimerkiksi medialukutaito vaatii pohjakseen muutakin kuin tuiki tuttua aineistoa.

Kulttuurista puhutaan nykyään usein rahan ja viennin kannalta. Vientiä ei kuitenkaan synny, ellei ole alkutuotantoa ja ellei pidetä myös arvoketjun alkupäätä vahvana varhaiskasvatuksesta alkaen. Nyt esimerkiksi lasten harrastuskerhoja joudutaan lakkauttamaan järjestöleikkausten takia.
Viennin lisäksi olisi hyvä huomioida myös kulttuurituonti. Toivottavasti Suomeen halutaan vaikutteita myös muualta kuin anglosaksisesta ja pohjoismaisesta maailmasta. Jotta ymmärrämme maailmaa, meidän on kurkistettava sen eri kulttuureihin.

Entä millä toimenpiteillä voisimme torjua ajattelua, että kulttuuri olisi virheellisen väittämän mukaan pelkkä menoerä? Tai tavoittaa ihmisryhmät, jotka kokevat, ettei osallisuus kulttuurista kuulu heille? Miten kulttuurialan yrittäjäkoulutusta kehitetään?

Kaikki tämä huomioon ottaen kulttuuri- ja taidealan osuutta valtion budjetista tulisi nostaa vähintään 1 prosenttiin ja lopettaa alaa ja siten ajatteluamme näivettävät leikkaukset.

Lopuksi Forum Artis haluaa kiittää myös siitä pienestä, mutta tärkeästä yksityiskohdasta, että selonteossa on mainittu taide- ja kulttuurialan eettinen ohjeisto, jonka Forum Artis on laatinut laajassa yhteistyössä taide- ja kulttuurikentän kanssa. Varsinkin tiukkoina aikoina on syytä kiinnittää erityistä huomiota taiteilijoiden ja alan eettisiin käytäntöihin, myös suhteessa muihin aloihin ja niiden kohteluun Suomessa.

Helsingissä 24.2.2025
Sirpa Alkunen, puheenjohtaja
Hanna Kosonen, pääsihteeri
Taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö Forum Artis